

VI. КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС, КРИМІНАЛІСТИКА, ОПЕРАТИВНО- РОЗШУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 343.971

Бабій А.Ю.,

асистент кафедри кримінально-правових дисциплін
Чернівецького юридичного інституту
Національного університету
«Одеська юридична академія»

МОТИВАЦІЯ УЧАСНИКІВ КОНФЛІКТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В СІМЕЙНО-ПОБУТОВІЙ СФЕРІ

Стаття присвячена актуальним питанням визначення мотивів та цілей конфліктного взаємовідношення осіб, що виступають учасниками сімейно-побутових злочинів.

Ключові слова: конфлікт, конфліктна ситуація, мотивація конфліктуючих сторін, насильство в сім'ї.

Статья посвящена актуальным вопросам определения мотивации и целей конфликтных взаимоотношений личностей, которые являются участниками семейно-бытовых преступлений.

Ключевые слова: конфликт, конфликтная ситуация, мотивация конфликтующих сторон, насилие в семье.

The article is devoted to topical issues of determining the motives and goals of relationship conflict persons acting members of family and domestic crimes.

Keywords: conflict, conflict situation, motivation conflicting parties, domestic violence.

Постановка проблеми. Наукова розробка проблематики конфліктної взаємодії та насильства в середині сім'ї в сучасному вигляді була актуалізована в середині 60-х років ХХ ст. В даний

час представники різних теоретичних шкіл сходяться у визнанні патогенного впливу фізичного та психологічного насильства, у якості яких вказуються і сексуальні домагання, і тілесні покарання, і неадекватні батьківські установки, маніпуляторства і симбіоз, на особистість і психіку членів сім'ї та дитини.

Однак проблематика насильства, незважаючи на всю її важливість і актуальність, досі не має єдиної теоретичної і дослідницької парадигми, в той час, як і соціологічна практика, і ряд експериментальних даних вітчизняних і зарубіжних авторів ясно вказують на спільність генезу особистісних розладів різної специфіки і наслідків посттравматичного стресового розладу внаслідок пережитого насильства.

Дослідження насильства привертає сьогодні найпильнішу увагу дослідників різних галузей науки з кількох причин. І хоча цей інтерес не позбавлений протиріч і внутрішніх опорів, він може нас вивести в нову сферу знань про природу людини. Проблема насильства в сім'ї відображає дисгармонію і перекося, що існують у взаєминах у суспільстві. Її гострота свідчить про нездорову соціально-моральну обстановку в нашому суспільстві. Реакція держави на насильство, як поза домом, так і в межах родини є знаковою – держава допускає насильство, яке сприймається як буденність, тим самим розкладає і суспільство, і сім'ю.

Аналіз дослідження даної проблеми. Проблеми конфліктності є предметом наукових досліджень вже не одне десятиріччя, зокрема серед зарубіжних науковців минулих років та сучасності можна виділити Е. Берна, Г. Зіммера, К. Роджерса, Е. Фромма, З. Фрейда, К. Юнга, Скотта Д. Г., О.О. Єрмова, С. М. Емельянова, Н.В. Грішину, Ф.Ю. Василюка та інших.

Метою статті є визначення природи мотивації учасників конфліктної взаємодії в сімейно-побутовій сфері, аналіз підходів до розуміння конфліктних взаємовідносин в родинному колі, а також класифікація основних видів конфліктної поведінки особи, яка є учасником сімейно-побутових відносин.

Виклад основного матеріалу. Проблема конфлікту – одна із найскладніших. Вона виникла на зорі цивілізації і залишається досить актуальною і нині. Феномен конфлікту має міждисциплінарний характер, пізнанням його природи протягом

тривалого часу займалися філософи, психологи, соціологи, політологи, правознавці, історики, військові та інші. У зв'язку з цим термін «конфлікт» вживається у найрізноманітніших галузях знань і життєвої практики. Особливої уваги заслуговують міжособистісні конфліктні прояви, що відбуваються у сімейно-побутовій сфері і призводять до вчинення тяжких насильницьких злочинів проти особи.

Під сімейно-побутовими конфліктами слід розуміти гостре зіткнення між членами сімейно-побутового оточення, що виникає із їх протилежних поглядів, інтересів, позицій, потреб, які формуються та усвідомлюються в процесі соціальної взаємодії і супроводжуються прагненням будь-яким способом спричинити максимальну шкоду опоненту.

За даними С.М. Абельцева, у 85% випадків наслідки побутово-дозвільних і сімейних конфліктів поєднані з кримінальним насильством, причому на сімейну сферу їх припадає 68% [3, с. 29]. Обстановка виникнення, предмет, учасники, тривалість конфліктної ситуації, специфіка розвитку й розв'язання в кожному конкретному випадку різні. Однак саме конфлікт виступає тим ланцюгом у генезисі злочинної поведінки, який інтегрує індивідуальні особливості його учасників і ситуаційні характеристики події, що визначають у своїй взаємодії вибір протиправного рішення, яке реалізується у вчиненні злочинів [5, с. 185].

Як відомо, конфліктна ситуація наділена конструктивними та деструктивними функціями. Не дозволяючи собі, висвітлити сімейно-побутовий конфлікт виключно з деструктивної сторони його існування, вважаємо за необхідне представити його позитивні сторони. Першочерговим позитивним фактором сімейно-побутового конфлікту варто вважати те, що конфлікт виступає джерелом розвитку. Як відомо у суперечці народжується істина, відтак, конфліктуючі особи в сімейно-побутовій сфері шляхом здійснення конфліктних взаємодій мають змогу досягти реального узгодження турбуючи питань, без нанесення шкоди їх побутовому існуванню.

З інших позитивних функцій конфлікту найбільш очевиднішою виявляється сигнальна функція, що проявляється в сигналізації об'єктивних протиріч між особами, а відповідно

бажанню їх виправити. Також конфлікт виступає однією із можливостей зближення між людьми, що проявляється в можливості досягнення домовленості між конфліктуючими сторонами у будь яких аспектах.

Традиція розуміння конфлікту, як постійного елементу існування людини, закладена ще З. Фрейдом, який першим охарактеризував психіку як поле бою між непримиримими силами інстинкту, розуму і свідомості. По Фрейду, особа знаходиться в стані постійного конфлікту с оточуючими і світом в цілому. Конфлікт, в психоаналізі першо-початкова і постійна форма зіткнення протилежних принципів, потягів, амбівалентних прагнень, тощо, в яких виявляється протиріччя людської природи.

Зрозуміло, що з усіх потенційно можливих конфліктів, які можуть переживати особи, для психоаналізу первинним виступає внутрішній, або так званий «психічний конфлікт», який виступає постійним елементом життя людини, що характеризується безперервним зіткненням потягів, бажань, психічних систем і сфер особистості [6, с. 45-47].

В.П. Ратніков вважає, що в період зближення подружжя найбільш типовими причинами конфліктів можуть стати такі: міжособистісна несумісність; претензії на лідерство; претензії на перевагу; розподіл домашніх справ; претензії на управління бюджетом; використання порад членів родини чи друзів; інтимно-особистісна адаптація.

Розглянемо коротко зазначені причини конфліктів у молодих сім'ях. Міжособистісна сумісність – це взаємне сприйняття один одного на основі подібності ціннісних орієнтацій, соціальних установок, інтересів, мотивів, потреб, характерів, темпераментів, рівнів розвитку. Міжособистісна несумісність виникає у разі, коли по цим характеристикам партнери мають протилежні показники. Наприклад: дружина має сенсорний тип характеру і екстраверт (любить деталізувати, вимагає, щоб всі речі знаходилися лише в тому порядку, який нею ж визначений); у чоловіка інтуїтивний тип і він інтроверт (його не хвилюють деталі, він їх просто не зауважує, він може скинути своє взуття в будь-якому місці, тому, що для нього вони вже виконали свої функції). В такому випадку, жінка, зайшовши

в кімнату, вимагатиме, щоб речі були покладені так як слід, прочитає чоловікові тривалу лекцію. Таким чином можливе виникнення конфліктної ситуації. Для уникнення подібних конфліктів необхідно знати особливості прояву характерів один одного і разом вчитися управляти ними [9, с 232].

Лідерство в сім'ях. Дружина чи чоловік можуть сформуватися лідерами до шлюбу. Лідер може вести сім'ю за собою вдало, або ж придушувати ініціативу іншого, формуючи в його душі внутрішній протест, який рано чи пізно виллється у конфлікт. Виходом із такої ситуації буде лояльні відносини до альтернативної думки іншого члена сім'ї, спільне вирішення сімейних питань.

Перевага. На першому етапі спільного життя можливе прагнення одного довести свою перевагу над іншим. Наприклад, чоловік, будучи в гостях дає певні не дуже хороші характеристики дружині, і в жартівливій формі звертається до дружини «Чи не так, моя люба?». Дружина потрапляє в невідгідну становище, її настрій погіршується, вона прагне реваншу. В нормальній сім'ї чоловік і дружина знаходяться в рівних відносинах, вони поважають один одного, тобто чим швидше вони відмовляться від взаємних звинувачень один одного, тим кращим буде їх спільне життя.

Домашні справи. Деякі сімейні пари ділять домашню роботу на жіночу і чоловічу – це вічна проблема і причина багатьох конфліктів. Необхідно взяти собі за правило, що в домі всі справи спільні і всі є досить серйозними і вагомими. Сварка через те, кому що робити, може призводити до конфліктних ситуацій. Якщо є потреба, щоб чоловік виконав якусь незначну роботу по домі, не варто звертатися до нього в приказковому тоні – а доцільніше висловити прохання. У разі відмови чоловіка не варто починати скандал, адже можливо відмова чоловіка є приводом до сварки, в основі якого лежать зовсім інші причини.

Сімейний бюджет. Проблеми з цього приводу можуть виникати у тому разі, коли дружина заробляє значно більше і при цьому йому постійно нагадує про цей факт, принижуючи, або тоді, коли одному із подружжя здається, що інший член сім'ї необдуманно витрачає сімейні кошти, купляючи речі без

яких можна обійтися. Конфліктів буде менше, тоді коли витрати будуть узгоджені між подружжям.

Родичі і друзі. У важких життєвих ситуаціях подружжя користується порадами родичів чи друзів. Якщо друзі чи родичі розумні і розважливі особи, то вони порадять разом з іншою стороною обговорити проблему. Але, якщо родичі чи друзі стануть на сторону однієї із сторін, то в результаті можлива конфліктна ситуація.

Інтимно-статева адаптація вимагає від подружжя досягнення морально-психологічного і фізіологічного задоволення один одним. Якщо один із членів сім'ї отримує незадоволення від інтимної близькості, незадоволеність від її результатів, проблему не треба залишати, щоб вона вирішилася сама по собі. На негативні результати інтимної близькості можуть впливати безпідставні страхи за свою статеву слабкість, незадоволеність.

Гармонія статевого життя подружжя служить терапевтичним засобом для виходу із різних психологічних стресів. Якщо проблеми такого роду не будуть подолані на початку спільного життя то дадуть про себе знати в самих негативних проявах. Варто вважати, що найвищий бал можуть поставити собі подружжя в тому випадкові, коли вони розстаються тільки на один день, а при зустрічі їм здається, що вони не бачилися цілу вічність.

При аналізі конфліктів в сім'ї, вчені виділяють декілька кризових періоди в розвитку її. Перший кризовий період спостерігається в перший рік спільного життя. В цей період відбувається адаптація один до одного (ми вже розглянули основні причини виникнення конфліктів в цей період).

Другий кризовий період пов'язаний із народженням дітей. Народження дитини є серйозним випробуванням для сім'ї. В подружжя з'являються нові обов'язки по догляді за дитиною і її вихованню. У зв'язку з цим в них суттєво зменшуються можливості для професійного росту і для реалізації своїх інтересів. В цей період можливі зіткнення поглядів подружжя і їх батьків по питаннях виховання дитини. Втомленість дружини доглядом за дитиною може призвести до тимчасової дисгармонії в сексуальних стосунках.

Третя криза співпадає із середнім віком спільного життя подружжя (10-15 років спільного життя), який можна охарактеризувати як взаємне насичення один одним і поява дефіциту почуттів. Четвертий період наступає після 18 – 24 років спільного життя. Основна причина сімейної кризи і конфліктів в цей період пов'язана із підсиленою емоційною залежністю дружини, її переживаннями з приводу можливих зрад чоловіка.

Ємельянов Станіслав Михайлович називає такі найважливіші причини конфліктів у сім'ї: обмеження одним із подружжя свободи, активності, дій, самовираження іншого; негативна поведінка одного із членів сім'ї (алкоголізм, наркоманія, токсикоманія); наявність протилежних інтересів, прагнень, обмеженість можливостей для задоволення потреб одного із членів сім'ї (на його думку); авторитарний, жорсткий тип взаємовідносин, які склалися в сім'ї; наявність важких матеріальних проблем, які практично не можливо розв'язати; авторитарне втручання родичів в подружні відносини; сексуальна дисгармонія партнерів.

Висновки. Таким чином, зважаючи на викладене, нами пропонується під мотивацією учасників конфліктної взаємодії в сімейно-побутовій сфері розуміти багатоетапний процес внутрішнього спонукання конфліктуючих осіб, які прагнуть до задоволення власних потреб та реалізації інтересів, керуючись суб'єктивним уявленням про те, що для них пріоритетно, а що ні.

Література:

1. Абельцев С.Н. Семейные конфликты и преступления // Российская юстиция. – 1999. – № 5. – С. 29.
2. Анцупов А.Я, Шипилов А.И. Конфликтология: Учебник для вузов. – М.: ЮНИТИ, 2000. – 551 с.
3. Бабосов Е.М. Конфликтология: учеб. пособие для студентов вузов / Е.М. Бабосов. – Мн.: Тетра Системс, 2000. – 464 с.
4. Ворожейкин И.Е. Конфликтология: учебник / Ворожейкин И.Е., Кибанов А.Я, Захаров Д.К. – М.: ИНФРА-М, 2001. – 224 с.
5. Головкін Б.М. Щодо поняття сімейно-побутових насильницьких злочинів // Проблеми законності: Респ. міжвідом. наук. зб. – Х., 2000. – Вип. 44. – С. 185.
6. Гришина Н.В. Психология конфликта – СПб.: Издательство «Питер», 2000. – 464 с.

7. Громова О. Н. Конфликтология. Курс лекций. – М.: Издательство ЭКМОС, 2000. – 320 с.
8. Дмитриев А. В. Конфликтология: Учебное пособие. – М.: Гардарики, 2000. – 320 с.
9. Емельянов С.М. Практикум по конфликтологии. – СПб.: «Питер», 2000. – 368 с.
10. Караваева Т.А. Психологическая характеристика портрета конфликтной личности / Т.А. Караваева // Психопедагогика в правоохранительных органах. – 2008, №1 (32). – С. 34-41.
11. Михайлов О.Є. Кримінологія: навч. посіб./ О.Є Михайлов, А.В. Горбань, В.В. Міщук. – К.: Знання, 2012. – 565 с.
12. Тихомирова С.Б., Постоловський С.Р. Конфліктологія та теорія переговорів: Підручник. – 2-ге вид., випр. – Суми: ВТД «Університетська книга», 2008. – 24 с.
13. Скібіцька Л.І. Конфліктологія: Навчальний посібник. Друге видання. – К.: Кондор, 2009. – 384 с.
14. Скотт Д. Г. Способы разрешения конфликтов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/638/scott-conflict.pdf
15. Цюрупа М. В. Основы конфликтологии и теории переговоров: Навчальний посібник. – К.: Кондор. 2004. – 172 с.

УДК 343.851.3

Брижак А.В.,
асистент кафедри кримінально-правових дисциплін
Чернівецького юридичного інституту
Національний університет
«Одеська юридична академія»

ЗАПОБІГАННЯ ПРАЦІВНИКАМИ ПІДРОЗДІЛІВ КАРНОГО РОЗШУКУ КРАДІЖКАМ, ПОЄДНАНИМ З ПРОНИКНЕННЯМ В ЖИТЛО

В даній роботі розглянуто основні кримінологічні засади діяльності працівників карного розшуку, зокрема, щодо попередження вчинення крадіжок, поєднаних з проникненням в житло. Досліджуються основні завдання та функції вказаних підрозділів.

Ключові слова: крадіжка, поєднана з проникненням в